

"חברוניה" בצ'רנוביץ: "כבוד לאומי באומר ובמעש!"

אגודת הסטודנטים שראתה בעיר האבות את המייצג הראוי של תפיסת חוזה המדינה, נוסדה ב-1900 וחבריה פעלו להשיב בכוח לכל גילוי אנטישמי * הצטרפו לתנועה הרוויזיוניסטית וראו בז'בוטינסקי "אח של כבוד"

יורם אלמכיאס

"ועוד דבר אנו למדים מעיר האבות: הזכר של האבות ומערת המכפלה, מקשר אותנו עם אדם הראשון. זאת אומרת שהלאומיות שלנו קשורה בקשר נצחי ואמיץ בראשית הבריאה ושרשיה תלויים בחברון".
הרב יצחק הכהן קוק, י"ח באב תר"ץ

הורתו של מאמר זה בדיעה קצרה ב"חדשות המכון", ביטאון מכון ז'בוטינסקי (ספטמבר 2005), המדווחת כי "תצלומים ופירסומים של ותיקי אירגון הסטודנטים הרוויזיוניסטים 'חברוניה', צ'רנוביץ, נמסרו (לארכיון)..." ידיעה זו הפתיעה אותי בעצם עובדת קיומה של אגודה ציונית בשם זה, וכחוקר תולדות חברון ומעמדה בתודעה הציונית, יצרה אצלי סקרנות מיוחדת והניעה אותי לחקור תולדות אגודה נשכחת זו ואפשרות הקשר שלה עם עיר האבות, חברון. לידתו של המאמר נזקפת לזכותו של "כנס מחקרי חברון ויהודה" השמיני, שהתקיים בקרית ארבע-חברון בחודש מאי השנה בהפקת מדרשת חברון. ביחס לכלל ההרצאות באותו הכנס, אין שום קשר לכאורה בין הרצאה זו להיסטוריה של חברון או לפרק בתולדות עברה. אגודת

ד"ר יורם אלמכיאס, מורה דרך ומדריך של"ח וידיעת הארץ, מלמד במכללה האקדמית 'אורות ישראל' באלקנה ובבית הספר פלך בירושלים. מפיך ומרכז כנס מחקרי חברון ויהודה מטעם מדרשת חברון.

"חברוניה" פעלה במזרח אירופה ובעיקר במחוז ובקמפוס האוניברסיטה בצ'רנוביץ, בוקובינה. עם הזמן הצטרפו חברי האגודה לתנועה הרוויזיוניסטית ופעלו במסגרתה כמעט עד פרוץ מלחמת העולם השנייה. מעולם לא היה כנראה קשר כלשהו בינה לבין עיר האבות חברון וקהילתה. עם זאת, עולה השאלה מדוע בחרו מייסדי האגודה הלאומית והציונית לקרוא לה דווקא בשם זה – "חברוניה"? כיצד סיסמתם "כבוד יהודי ברעיון ובמעשה" משתקפת בשמה, בחזונה, ובפעילותה האקטיבית הייחודית בראשית הופעת האנטישמיות המודרנית? מה לכל זה ולחזונו של האיש שהאגודה ראתה בו את מנהיגה – הרצל? ומה לנושאי דגל הציונות ההרצליאנית ולאחריה התנועה הרוויזיוניסטית ולעיר האבות? על אלו ניסיתי להשיב להלן, במפגש חובק עולם של לאומיות, יהדות וציונות המחבר בין וינה, ירושלים, צ'רנוביץ, הציונות של באזל והלאומיות של חברון.

הקמת אגודות ששימשו מסגרות חברתיות ופוליטיות, הייתה תופעה שכיחה בקרב הסטודנטים באוניברסיטאות מערב ומזרח אירופה בשלהי המאה ה-19. אגודות אלה נוסדו כדי לשמור על האינטרסים של הסטודנטים וכדי ליצור תאים חברתיים וקשרי ידידות גם לאחר תקופת הלימודים. כמו כן שימשו האגודות חממות לויכוחים פוליטיים ולדיונים רעיוניים אידיאולוגיים. הסטודנטים היהודים על פי רוב לא היו רצויים באגודות אלה ועל כן הקימו אגודות סטודנטים יהודיות עצמאיות. יתירה מזו, בקרב הסטודנטים הנוכרים (בעיקר אלו הגרמנים בווינה) התפתח עיקרון אנטישמי לפיו ליהודים אין בכלל מעמד של "כבוד אדם" ועל כן אינם יכולים להיות שותפים באגודות בעלות מעמד ובוודאי שלא להתעמת בדו קרב בסיף מול סטודנט גוי. התגובה היהודית לעיקרון זה היתה חיזוק הרעיון הלאומי יהודי, שלילה בתכלית של היתדות לגויים וגם תביעה למיסוד ההכרה בלאומיות היהודית באוניברסיטה. תגובה זו הביאה למתיחויות חמורות עם רוב הסטודנטים הנוכרים ואגודותיהם, במיוחד עם הלאומיות-גרמניות, אך גם לעימותים פנימיים בין אגודות יהודיות שונות שביקשו שלא להינתק מהתרבות הגרמנית. כך קמו, החל מהמחצית השנייה של המאה ה-19 אגודות סטודנטים יהודיות כמו "קדימה" (נוסדה בווינה בביתו של רב העיר אליהו אליעזר איגל, דגלה בהעצמת התודעה היהודית העצמית בקרב הסטודנטים היהודים), "תיאודור הרצל", ו"בר כוכבא" בווינה ובפראג, אגודות "ירדניה" ו"כחול-לבן" בגרמניה, "מכביאה" בברלין ובהונגריה, "תל-חי" בבוקרשט, "השחר" בז'נווה ועוד רבות אחרות.

חסידי הרצל והציונות המדינית

אגודות אלה אימצו את עקרונות הלאומיות היהודית ואת הציונות. מבחינה אידיאולוגית היו חברי האגודות חסידי הרצל והציונות המדינית. הם ראו ברעיון של הקמת מדינה יהודית ושל היות העם היהודי ככל העמים שאלה של כבוד וגאווה לאומית. הם סברו, שהקמת מדינה תאפשר ליהודים לזקוף את קומתם, ושארץ-ישראל תוכל לשמש מיקלט ליהודי אירופה המזרחית הנרדפים. בקונגרס הציוני

הראשון, למשל, השתתפו שלושה צירים יהודיים צעירים, נציגי האגודות הציוניות של בוקובינה: מאיר אבנר, יצחק שמירר ולאוו פיקר. מסגרת פעולתן של האגודות היהודיות דמתה לשאר אגודות הסטודנטים - סעודות משותפות, סמלים, סיסמאות וניהול ויכוחים ואף השתתפות ב"דו-קרב" בשעת צורך כדי להוכיח גבורה יהודית. אחד המרכזים לאגודות אלו במחוז בוקובינה היתה העיר צ'רנוביץ.

צ'רנוביץ' עד מלחמת העולם הראשונה היתה חלק ממחוז בוקובינה באימפריה האוסטרו-הונגרית, והיוותה תצרף ייחודי על תא שטח קטן יחסית של מיעוטים רבים: גרמנים, רומנים, הונגרים, אוסטרים, אוקראינים ופולנים. בראשית המאה ה-20 היו היהודים בה רוב. לא בכדי כונתה צ'רנוביץ בפי היהודים "ירושלים שעל הפרוט" (Jerusalem am Pruth'), בשל מעורבותם הרבה בחיים החברתיים והפוליטיים בה. בין השנים 1850-1914 ישבו במועצת העיר 20 חברים יהודים וכהנהו בה שני ראשי עיר יהודים: ד"ר אדואר רייס וד"ר סאלו וייסלברגר. תהליך העיור של צ'רנוביץ על גדות נהר הפרוט, שבשנת 1875 עוד היתה כפר, נעשה במהירות מסחררת כך שלאחר מאה שנים בלבד היו באוניברסיטה שבה כבר שלוש פקולטות והספיקו לכהן בה ארבעה-עשר פרופסורים יהודים, מתוכם חמישה לכהונת רקטור. מיום היווסדה של האוניברסיטה בצ'רנוביץ היו בה אגודות סטודנטים רבות, ומסוף המאה ה-19, ובמיוחד עם התחזקות הפעילות הציונית בעיר, התרבו בה אגודות הסטודנטים היהודיות. מייסד הפעילות הציונית בצ'רנוביץ היה ד"ר בנו שטראוכר, שהחל את דרכו כליברל גרמני, נואש מהמדיניות של האוליגרכים היהודים והקים מפלגה לאומית יהודית חדשה שסחפה אחריה רבים מיהודי העיר וחיזקה את מעמדם הפוליטי, החברתי והכלכלי.

בשנת 1891 נוסדה באוניברסיטה בצ'רנוביץ אגודת "חשמונאיה" שחרטה על דגלה את המלחמה בהתבוללות וטיפוח הגאווה הלאומית. אחריה נוסדו אגודות "צפירה", "הקריאה", "אמונה", "העתיד", "מכביאה", "תקוה", "לבנוניה", "אביבה", "חמדה", "שפה עבריה" ו"תרבות יהודית" - כל אחת הדגישה פן אחר בלאומיות היהודית: היסטוריה, מוסר, פוליטיקה, ספורט, שפה וספרות. אגודות אלו גדלו בהתמדה, ובהתאם לכך גם דרישותיהן הלאומיות גברו, אם בזכויות הסטודנטאליות הבסיסיות, כמו הכרת הדיקן ביהודים כלאום ולא רק כדת כמקובל עד אז בתעודות הגמר, אם בזכויות האזרחיות, כמו הקמת שדולה יהודית בבחירות לפרלמנט בצ'רנוביץ. לכל אגודה, כמו באגודות הנוכריות, היו מדי לבוש, כובע מיוחד, סרט בשלושה צבעים שונים, סמל, דגל ולעיתים גם הימנון.

קרבות סיף נגד סטודנטים נוכרים

אחד התחומים בהם שאפו האגודות לחולל שינוי היה תחום ההשתתפות בדו-קרב בסיף. הסיוף, כמו האיגרוף וההיאבקות, היה אחד מענפי הקרב הנפוצים ביותר, והתפתח כענף ספורט ואימון מתוך צורת הקרב המלחמתית. בגרמניה היה נפוץ

הסיוף בעיקר באוניברסיטאות, בצורה של סיוף סטודנטיאלי (Mensur)) שדחקה את רגלי הסיוף כספורט. משם התפשטה התופעה לכל האוניברסיטאות במזרח שהיו מושפעות מהתרבות הגרמנית. למעשה היתה ההשתתפות בסייף עדות למעמד חברתי אצילי, רק בעלי מעמד יכלו או הורשו להשתתף בדו-קרב בסיף, וממילא יהודים שלא היו בעלי מעמד "כבוד אדם", לא היו רשאים להשתתף בקרבות אלו. אגודות הסטודנטים היהודיות בצ'רנוביץ ביקשו לשנות מציאות זו ואט אט יותר ויותר יהודים דרשו והעמידו עצמם לדו-קרב מול סטודנטים זרים כדי להבליט ולהוכיח את הכבוד והעמידה היהודית. היתה בכך העזה פוליטית לאומית וגם לא מעט גבורה, בשל העובדה שהנהלת האוניברסיטה התקשתה להכיר במציאות חדשה זו וגם בשל הסיכון האישי בשל הפציעות הרבות. סימן ההיכר של לא מעט סטודנטים, שהתגאו בהשתתפות בדו-קרב באותה עת, היו צלקות רבות על פניהם. הדו-קרב היהודי הראשון היה ב-12 בדצמבר 1891 בנוכחות דיקאן הפקולטה הפילוסופית, והלוחם היהודי היה איזידור הילבר חבר אגודת "חשמונאיה". היו אמנם גם אגודות שהתנגדו להשתתפות בדו-קרב בטענה שזו דווקא מנוגדת לרוח המוסר היהודית, כמו אגודת "אמונה", שבחרה להבליט דווקא את הצד הרוחני ספרותי והקיימה את "חוג הקריאה". אלו גם אלו תרמו לפיתוח הרעיונות הלאומיים והציוניים בכל מחוז בוקובינה עד למלחמת העולם הראשונה.

להציל את הכבוד היהודי

מסקרנת במיוחד בשמה ובאופיה היתה "האגודה הלאומית היהודית – חברוניה". הנשל פוהרמן, חבר מועצת הסטודנטים בצ'רנוביץ, יזם וייסד אותה ב-21 במארס 1900. היתה זו האגודה הראשונה שחרתה על דגלה את הסיסמה "כבוד יהודי באומר ובמעש!". ופעלה מאז היווסדה להרמת קרנה של הציונות בצ'רנוביץ – בפעילות פוליטית וחינוכית, כינוסים, הרצאות, טקסים, ובעיקר – בהגנה עצמית. צבעי דגל האגודה היו ירוק, אדום, זהוב וחבריה חבשו כובע בצבע ירוק. סמל האגודה שהיה בצורת מגן היה מורכב מצירוף של האותיות v-c-f ב-Zirkel והאותיות HBR שהן קיצור של Hebronia. בעקבות התנכלויות חוזרות ונישנות של סטודנטים אנטישמיים כלפי סטודנטים יהודים, החליטו חברי האגודה להשיב בכוח לכל גילוי אנטישמי. המדיניות היתה כי מעתה סטודנטים יהודים יתהלכו במסדרונות הקמפוס בחבורות, ויגיבו בכוח על כל התנכלות פיזית אנטישמית עויינת. הדברים הגיעו גם לידי תגרות ידיים, מלחמות דו-קרב בין קבוצות סטודנטים שהיו לעיתים קרובות כרוכות בפציעה ובשפיכות דמים. חבר האגודה, אורליך שנפ, העיד לימים כי השתתף לפחות שמונה-עשר פעמים בדו-קרב מול סטודנטים מאגודות גרמניות, "על מנת להציל את הכבוד היהודי". לא מעט יהודים נפגעו כתוצאה מתיגרות אלו בגלל מיעוטם מול רוב הסטודנטים הגויים, אך אט אט חילחלה ההכרה, כי יש במסדרונות האוניברסיטה מעין כוח מגן יהודי המגיב לכל היתגרות או גילוי אנטישמי. היה בכך חידוש של ממש באותן שנים ופעולותיה המעשיות של האגודה בהחלט הקדימו את זמנן.

חברי "חברוניה" היו שותפים מלאים לפוליטיקה המקומית, מעורבים במלחמה בשחיתות ובהשגת זכויות עבור הציבור היהודי בצ'רנוביץ. מהבולטים שבהם היה ליאון קלנר, חברו הקרוב של הרצל, שהיה פעיל חברתי והוביל מהלך דמוקרטי של מלחמה בשחיתות והכרה בלאום היהודי במועצת העיר ובאוניברסיטה. מרכז הפעילות של האגודה היה אולם "טוינבי" בעיר, אשר נוסד על-ידי חברי "חברוניה" מנדבת כספו של היהודי האנגלי טוינבי, בו התקיימה פעילות שבועית קבועה, הרצאות בפנס קסם, עצרות תמיכה בפעילות היהודית ורישום חברים חדשים. היתה זו אגודה פעילה ודומיננטית מאוד ששאפה להחיות רעיונות לאומיים קדומים מחד גיסא, אך לפעול גם ברובד המעשי מאידך גיסא. כפי שמשתקף בהימנון האגודה:

שיר הברית של חברוניה

הירדן זורם בשאון עמים, לאורך החוף השומם
אשר עליו שוכנות כנופיות פראים, בארץ שוממת ורמוסה

רואה הנהר הקדוש את ממלכת היהודים העתיקה, בת החורין
עובר בדרכו את העולם החופז, אשר גורל היהודים אינו אכפת לו

אז מתרומם מתוך געש הזרם, שיר מוזר של שיבה
לאורך חופיך ננחת- היהדות לעולם לא תמות!
נביאים בישרו את הדבר: למולדת ציון חוזרים!
אותם שמעולם לא שיכר ברק המערב, הרואים את אושרם במולדת

מניין כל הצלילים הללו?
הד זה מתוך שירנו, כי בנייך הבעוטים,
עייפים מעבדותם העתיקה, בחוגם הרציני והמחודש

נשבעת חברוניה-לציון! עורה עמי ממצב זה! רק בציון תמצא מנוחה!"

להכיר את ארץ-ישראל

אחד הרעיונות המרכזיים שעמדו בבסיס האגודה היה להחיות את "רעיון ארץ-ישראל" בקרב יהדות המזרח בכלל ומחוז בוקובינה בפרט. בחודש נובמבר שנת 1913

אריך נויברגר, חבר אגודת "חברוניה" עם מדים, סרט, כובע האגודה וחרב הסיף

יצאה האגודה ביוזמה מקיפה, ובקריאה "לפעול!" (!Aufruf) להביא את דברה של ארץ-ישראל לכל יהודי המזרח ולהפיץ את הרעיונות הציוניים ההרצליאנים דרך "מסע ארץ-ישראל": "האגודה האקדמית 'חברוניה' בצ'רנוביץ מארגנת מסע אקדמי רחב לב לארץ-ישראל המיועד לאחד חלק גדול של היהדות המזרחית המשכילה למסע צליינות אל הארץ המובטחת". חברי האגודה יצאו במסע גיוס כספים וחברים חדשים לקראת מסע זה וקיבלו עידוד ותמיכה ממנהיג התנועה מקס נורדאו שהתבטא באותה הקריאה: "תהווה תכנית מסע ארץ-ישראל חגיגת ניצחון של היהדות המזרחית האינטלקטואלית".²

'עתה מוצעת לנו הזדמנות ללמוד להכיר את ארץ-ישראל ובאותה עת ביחד עם זאת לקיים אזכרה למנהיגנו המנוח הבלתי-נשכח. הוצאת הרעיון הזה אל הפועל מתקבלת על-ידי נסיעה שמתכננת האגודה

האקדמית-יהודית חברוניה. יהיה זה מסע צליינות של כל יהדות המזרח המשכילה, כדי שנוכל כחלוצי הרעיון הציוני אנחנו, בחורי העם היהודי, לנטוע אהבה יוקדת והוקרה לאדמת אבותינו בלבה של כלל היהדות כולה באופן מציאותי. ככה ישתרש הרעיון הציוני 'ציון' חזק יותר וכולם יזכרו בביטחון איתן יותר את מכורת האבות. 18 באוג' 1913, האגודה האקדמית היהודית חברוניה, צ'רנוביץ."

בשנות העשרים של המאה הקודמת התחזקה פעילות האגודה והיא החלה לפעול גם למען רכישת קרקעות בארץ-ישראל. חברי האגודה העדיפו פעילות מעשית על "מס שפתיים", ולא היה זה מקרה שבשנים 1920-1922, כשעלו רק כמה חלוצים מבוקבינה, יצאו שני אחים מחברוניה, ד"ר פיליפ פליישר ומיכל בוקסבאום מצ'רנוביץ כדי להתיישב בארץ-ישראל.³

במלחמת העולם הראשונה הופסקה פעילות האגודה ורבים מחבריה התגייסו ולחמו למען המדינה האוסטרו-הונגרית. בסיום המלחמה, כבר תחת שלטון רומניה, התחדשה הפעילות ואף תפסה מקום מרכזי בחיי הקהילה היהודית כולה בצ'רנוביץ. התרבות הגרמנית הלכה ונחלשה והשפה הרומנית תפסה את מקומה בעיר ובאוניברסיטה.

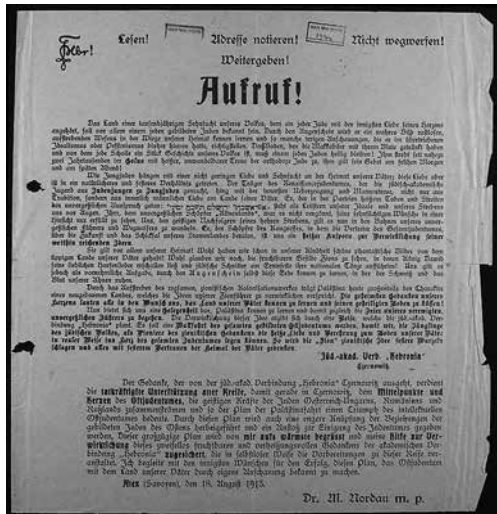
הסטודנטים היהודים החלו מצידם במגמה אנטי-גרמנית משלהם והנאומים של ראשי האגודה נישאו בשפה העברית. כשהגיעה התנועה הרוויזיוניסטית לצ'רנוביץ, ראתה בה "חברוניה" בית טבעי והצטרפה אליה. זאב ז'בוטינסקי עצמו ביקר לראשונה בצ'רנוביץ בשנת 1926, נשא שם נאום נלהב והתקבל באהדה רבה על-ידי חברי "חברוניה" שכינו אותו 'אח של כבוד'.

הירידה למחתרת

עד שנת 1923 פעלה האגודה באופן חופשי, אך מאז החל תהליך של "רומניזציה". השלטון המרכזי הרומני החליט על איסור קיומן של אגודות בעלות אופי גרמני בפומבי. כל הסממנים החיצוניים: מדים, כובעים סמלים וכדומה, נאסרו. עם זאת, ראשי האוניברסיטה ברומניה נקטו במדיניות אנטישמית עויינת, תוך התעלמות מוחלטת להתנכלויות ופגיעה בתלמידים היהודים. בשנת 1936 הורתה ממשלת בוקרשט על פיזור כל אגודות הסטודנטים הקיימות ואגודת "חברוניה" נאלצה לפעול אז במחתרת תחת השם 'הדודה ברוניה', זאת עד לשנת 1939. בשנת 1941 השלטון הרומני התומך בהיטלר גרש את יהודי רומניה, כ-120,000 מיהודי רומניה נרצחו. כ-3,000 יהודי בוקובינה גורשו למחנות עבודה ולמחנות השמדה, רבים מחבריה של "חברוניה" ניספו בשואת מלחמת העולם השנייה. אלה ששרדו עלו לארץ והמשיכו בקשרים אמיצים בין כל חברי האגודה במשך שנים. פעיל במיוחד היה ד"ר בן ציון (בנו) שטרנברג, שזכה לשמש כחבר במועצת המדינה הזמנית והשתתף ב-14 במאי 1948 באירוע הכרזת המדינה. הוא היה בין חותמי מגילת העצמאות.⁴ במשך עשרות

אגודת הסטודנטים
חברוניה בשנת 1925

קול קורא של האגודה לתרום למסע ארץ ישראל בקרב יהדות המזרח

שנים עוד קיימו חברי האגודה בארץ מפגשים שנתיים ואירועים לכינוס כלל חברי האגודה מהארץ ומהעולם. אירוע משמעותי במיוחד התקיים בתל-אביב לרגל מאה סימטרים (משנת 1900 עד שנת 1950) לקימה של האגודה. המפגש האחרון התקיים בשנת 1980 לרגל הסימטר ה-160.

השורשים בעיר אבות האומה

מדוע בחרו מייסדי האגודה דווקא בשם "חברוניה"? סקירת שמות אגודות שונות באותן שנים מראה בבירור, כי בדרך כלל נבחרו שמות בעלי הקשר וזיקה לאומית היסטורית ארצישראלית, למשל לימי מדידות היהודים בתקופת בית שני כמו: "מכביאה", "גמלא", "בר כוכבא", או שמות המבטאים התעוררות, חדשנות וציונות: "קדימה", "השחר", "תאודור הרצל" ו"תל-חי". לכאורה חברון יוצאת דופן מכל אלו: אינה נקשרת בתודעה למרד היהודים מחד גיסא, ואינה סמל למאבק הציוני מאידך גיסא. מסתבר אפוא, שרק לכאורה. חוקר תולדות האגודה ואחד מחבריה, ד"ר יוסף מוסברג, מסביר, כי "לפי תפיסתו של הרצל בקונגרס הציוני הראשון, אנו, אפשר לומר, שבנו הביתה. הציונות היא שיבה אל היהדות עוד לפני השיבה אל ארץ-היהודים. אנו הבנים השבים אל הבית מוצאים בו כמה דברים הטעונים תיקון במפגיע; ובייחוד שיש לנו אחים, השרויים בדרגות הנמוכות של עוני. אבל בבית העתידי מקבלים את פנינו בברכה, משום שגלוי וידוע, שאין אנו הוגים מחשבה מחוצפת, לקעקע יסודות מקודשים. הדבר הזה יתגלה בשעה שתגולל לפנינו התוכנית הציונית". (29 באוגוסט,

1897)

כלומר, אם הציונות היא שיבה אל היהדות, אזי שורשיה של הציונות נטועים ביסודות

אגודת "חברוניה" עם זאב ז'בוטינסקי, 1926

יוצאי "חברוניה" במפגש בארץ בשנת 1975

הקדומים המקודשים לאומה, ובעקבות דברי הרצל, "התאימו הסטודנטים הצעירים את שם האירגון שלהם עם שם המקום שבו טמונים עצמותיהם של אבותיהם".⁵ במילים אחרות, העיר התנ"כית חברון, עיר אבות האומה, היא לדעת מייסדי האגודה, מייצג לאומי ראוי לתפיסתו של חוזה המדינה ועל כן בחרו בשם "חברוניה". לא מפתיע לגלות כי בחדר העבודה של הרצל בביתו היה מונח תדיר דגם גבס קטן של מערת המכפלה אשר בחברון. ייתכן שלכך כיוון הרב קוק בדבריו, ש"הלאומיות שלנו קשורה בקשר נצחי ואמיץ בראשית הבריאה ושרשיה תלויים בחברון", כי חזרה אל שורשי היהדות פירושה העמקת הקשר עם אבות הלאומיות העברית, הטמונים בעמק חברון. חברי אגודת "חברוניה" שהדגישו את הכבוד והגאווה הלאומית, היו ערים מן הסתם לקשר הסימבולי הזה לעיר האבות. מנהיג התנועה הציונית הרוויזיוניסטית, זאב ז'בוטינסקי, הלוא הוא "אח של כבוד" באגודת "חברוניה", אחז אף הוא בקו זה לאחר שנים באומרו: "בהקדמה למנדאט הבריטי על ארץ ישראל מודגשת העובדה, שקיים קשר היסטורי בין העם היהודי לבין ארץ-ישראל. וההיסטוריון שירצה לדעת מה טיבו של הקשר הזה, יקח כמובן, את התנ"ך בידו וידפדף בו. הוא ימצא שם את אברהם אבינו. איזהו המקום בארצנו הקשור עם אברהם אבינו? חברון".⁶

אשר על כן, על אף שחברון העיר וקהילתה היהודית, לא היו חלק מסדר יומה של האגודה בצ'רנוביץ, וכנראה שמעולם לא ביקרו בה, הרי שהילתה הלאומית ההיסטורית כעיר האבות היתה חלק מהתודעה הלאומית שלה בכל שנות פעולתה, ולוותה את חברה בפועלם הנמרץ למען רעיון ארץ-ישראל.

הערות

- 1 תודתי לפרופ' Harald Seewann חוקר תולדות האגודה מאוסטריה שהואיל להעמיד לרשותי חומרים חשובים ואת מילות ההימנון וכן למר דוד ויסקוט על התרגום מגרמנית.
- 2 קול קורא 'לעשות מעשה' (!Aufbruch) ופניה לתרומה עבור מסע ארץ-ישראל מאת משרד הנסיעות של 'האגודה האקדמית הלאומית-יהודית חברוניה' מיום 28 בנובמבר 1913, ארכיון אחד העם, בית הספרים הלאומי, ARC. 4* 791 2 1274.
- 3 ראו למשל: מזכירות אגודת 'חברוניה' לנציג וועד הצירים מנחם אוסישקין ולנציג המשרד הארצישראלי ד"ר עקיבא אטינגר מיום 16 לנובמבר 1918 אצ"מ S15\20480.
- 4 ד' תדהר, אנציקלופדיה לחלוצי היישוב ובוניו, כרך 9 עמ' 3263.
- 5 The History of the J.N.A.V. (Jewish National Association Vereinigung) in Czernowitz, by Dr. Josef Mosberg (Tel Aviv), Translated by Jerome Silverbush. www.jewishgen.org/yizkor/bukowinabook/buk1_121.html נדלה ביום 2 לדצמבר 2017.
- 6 זאב ז'בוטינסקי, 'למות או לכבוש את ההר', 12 ביולי 1938.